

УДК 007:304:659.3

ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛИ ЯК СУЧАСНІ ОНЛАЙН-МЕДІА: ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Т. О. Приступенко, І. М. Євдокименко

*Навчально-науковий інститут журналістики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
вул. Юрія Іллєнка, 36/1, Київ, 04119, Україна*

Висвітлено особливості функціонування новинних телеграм-каналів українського медіасегменту в період повномасштабного вторгнення РФ до України. Досліджено основні аспекти їхньої роботи з аудиторією, специфіку створення контенту, можливості кооперації між собою та наявність пропагандистських проросійських наративів. З'ясована їхня роль та популярність серед аудиторії щодо отримання важливих новин у режимі реального часу. Проаналізована тематика контенту досліджуваних телеграм-каналів та його формат. Деталізовані можливості застосування щодо маніпулювання громадською думкою та поширення дезінформації. Окреслено тенденції використання анонімних месенджерів проросійської орієнтації. Обґрунтовано потребу в здійсненні законодавчого врегулювання діяльності мережі телеграм-каналів в українському медіасередовищі. Відзначені стратегії просування та впливу телеграм-каналів на аудиторію в умовах повномасштабного вторгнення РФ до України. Розглянуто доробок критичної наукової маси науковців, які досліджували окреслену проблематику питання.

Ключові слова: *медіапростір, цифрові медіа, соцмережі, телеграм-канали, медіабезпека, дезінформація, медіаспоживання, аудиторія.*

Постановка проблеми. Повномасштабне російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року спричинило небачене руйнування людських та матеріальних ресурсів у нашій державі. Воно призвело до окупації деяких регіонів країни, загибелі значної кількості цивільних громадян, позначилося на міграційних потоках біженців та переселенців. Повною мірою ця жахлива ситуація торкнулася й української медіасфери. У звіті міжнародної недержавної організації захисту прав людини «Репортери без кордонів» за 2022 рік зазначили: «Зараз ЗМІ перебувають під постійною загрозою з боку російських військ. На тимчасово окупованих Росією територіях українські ЗМІ блокують і замінюють кремлівською пропагандою. Російська армія свідомо атакує журналістів, ЗМІ та телекомунікаційну інфраструктуру, щоб українське населення не мало доступу до незалежних новин та інформації» [1].

Ситуація, пов'язана з війною і відповідним падінням української економіки, украї негативно позначилася на функціонуванні медіаландшафту та його ринку. За

результатами щорічного дослідження обсягу рекламно-комунікаційного ринку, що його провела Всеукраїнська рекламна коаліція, медійний ринок реклами 2022 року скоротився на 63 % [2]. За підрахунками Національної спілки журналістів України, частина редакційних колективів на початку війни була змушена йти на радикальні кроки: 30 % редакцій відправили своїх працівників у неоплачувані відпустки, 32 % редакцій скоротили штат, 25 % редакцій змушені були працювати без зарплати, а 40 % редакцій зменшили зарплату й збільшили навантаження на своїх співробітників [3]. Суттєві зміни відбулися і в телерадіомовному просторі. За інформацією Національної ради з питань телебачення і радіомовлення, через російську агресію 15 % українських телерадіомовників мусили припинити свою діяльність [4].

Така трансформація інформаційного простору держави призвела до кардинальної зміни медіаспоживання та інформаційних пріоритетів аудиторії, яка в матрицю своїх інтересів та вподобань поклала пошук оперативної та актуальної інформації про події в Україні та за її межами, пов'язані передусім із війною. Цей процес оптимального пошуку важливої інформації споживачами призвів до потужного розвитку Telegram-каналів. Про це свідчить низка соціологічних досліджень, проведених 2022 року. Зокрема, за результатами опитування Київського міжнародного інституту соціології, здійсненого на замовлення Громадянської мережі «ОПОРА», 76,6 % українців дізнаються новини із соціальних мереж, і 65,7 % із них віддають перевагу застосунку «Telegram» [5]. Ці дані майже цілковито підтверджені й результатами опитування, проведеного USAID-Internews: 74 % респондентів для отримання новин використовують соціальні мережі і 66 % споживають ці новин саме через телеграм-канали [6].

Зважаючи на таку ситуацію в медіапросторі країни та беручи до уваги трансформацію медіа й медіаспоживання аудиторії під час війни, ми вбачаємо потребу й актуальність у тому, щоб провести дослідження щодо функціонування телеграм-каналів, зокрема їхньої тематики, прозорості та дотримання відповідних стандартів у своїй діяльності. Також потрібно акцентувати на важливості низки ризиків і загрозливих тенденцій використання телеграм-каналів у контексті Стратегії інформаційної безпеки нашої держави та її суверенітету.

Оглядова розвідка нерозривно пов'язана з проблематикою вивчення та осмислення функціонування цифрових медіа в Україні, застосування в них новітніх технологій, зміни аудиторії одного із сегментів онлайн-медіа — телеграм-каналів. Саме у висвітленні цих питань вбачаємо й зв'язок досліджуваної теми в галузі наук 061 «Журналістика» і розробленням наукової фундаментально-прикладної теми кафедри періодичної преси навчально-наукового інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Теорія та практика творення медіатексту», затвердженій Вченою радою інституту 13 березня 2023 року.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню питань функціонування цифрових медіа в Україні присвятили роботи такі українські вчені, як Л. Василик, Л. Городенко, О. Лазарчук, А. Ліченко, І. Мудра, Б. Потятиник, І. Тонкіх, В. Федоренко, М. Чабаненко, В. Чуркіна, В. Шпак та ін. Особливо важливими в контексті досліджуваної теми виявилися також наукові публікації С. Гуржія, Д. Дуцик,

Н. Стеблини. Значну роль у дослідженні заявленої теми відіграли також колективна монографія за науковою редакцією В. Шевченко «Крос-медіа: контент, технології, перспективи» та аналітичний звіт ГО «Український інститут медіа та комунікації» «Як функціонують та завойовують аудиторію неінституціоналізовані новинні телеграм-канали українського сегменту». Водночас варто зазначити, що в українському науковому дискурсі досі спостерігається доволі невисока увага науковців до розроблення досліджень щодо функціонування телеграм-каналів, їхньої класифікації та систематизації (за контентом, власністю, впливом на аудиторію, достовірністю інформації, яку поширюють). Особливо це важливо тепер, в умовах широкомасштабного вторгнення РФ до України, коли телеграм-канали стали основними постачальниками важливої оперативної інформації для значної частини аудиторії українського медіапростору.

Мета статті полягає у визначенні особливостей функціонування новинних телеграм-каналів, їхньої роботи з аудиторією, специфіки створення контенту, можливостей кооперації між собою та наявності пропагандистських проросійських наративів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із найпопулярніших інтернет-трендів останніх років і важливим простором для оперативного інформування про найважливіші новини у світі став багатофункціональний та багато-платформовий месенджер «Telegram», споживачі якого прагнуть використовувати соціальні мережі не тільки для розваг та спілкування, а й задля дізнання важливої інформації. За даними команди інтернет-платформи «Telegram», які оприлюднили 2022 року, цей застосунок є простою та безкоштовною програмою для обміну повідомленнями, зосередженою на швидкості та безпеці. Його аудиторія сягає понад 700 млн активних користувачів щомісяця, що своєю чергою дало змогу телеграму ввійти до 5 найчастіше завантажуваних застосунків у світі. Але, як стверджує керівництво компанії, користувачів месенджера приваблює не тільки його швидкість, безкоштовність та безпека в користуванні, а й позиція власників про те, що розвитком застосунку мають керувати саме його користувачі, а не рекламодавці. І саме користувачі були і залишатимуться головним пріоритетом для керівництва. Безкоштовний доступ до телеграму зберігається на усій планеті. Така довірлива політика власників месенджера до своєї аудиторії чітко простежується в розгорнутому викладі про телеграм-чат на його сайті, де у форматі «запитання-відповіді» надають вичерпну та зрозумілу інформацію про переваги Telegram над іншими месенджерами, зокрема й WhatsApp, його конфіденційність та безпеку, різноманітні функції, подальший розвиток тощо [7]. Це все зрештою позначилося на потужній популярності цієї мережі як однієї з головних постачальників важливої оперативної інформації.

За результатами опитування, проведеного на статистичному інтернет-порталі «Statista», встановили, що 80 % користувачів у світі обирають телеграм насамперед як джерело споживання новин. Дещо менше респондентів зазначило, що їх приваблює зручність цього месенджера, особиста комунікація та ін. [8]. Таке визнання та лідерство змушують компанію постійно оптимізувати свої дії. Ця молода

порівняно з іншими техногігантами компанія від 2018 року демонструє приріст активних користувачів на 200 млн.

Західна науковиця та фахівчиня із цифрових досліджень Ліз Марч, використовуючи інформаційні дані Similarweb Mobile App Intelligence, проаналізувала дані програм Android із 100 країн світу, щоб визначити найпопулярніші програми обміну повідомленнями в різних куточках нашої планети. У результаті її дослідження було з'ясовано, що на початку 2023 року застосунок «Telegram» посідає перше місце в десяти країнах світу, зокрема Вірменії, Камбоджі, Іраку, Казахстані, Киргизстані, Йорданії, Латвії, Молдові, Україні й Узбекистані, і входить до трійки найкращих програм для обміну повідомлень разом із WhatsApp (1 місце) та Facebook Messenger (2 місце) [10].

Варто наголосити й на тому, що особливо телеграм стає затребуваним тоді, коли виникає певна потреба в мобілізації та організації колективних зусиль, як-от різноманітні політичні акції, передусім мітинги. Наприклад, завдяки своїм можливостям зберігати анонімність, створювати групові чати до 200 тис. користувачів та канали на необмежену кількість підписників телеграм став основним майданчиком для координації протестів у Білорусі та Гонконзі.

На думку кореспондента англійської газети «The Guardian» Шона Вокера, який побував 2020 року на мітингах, що їх організував білоруський народ проти сфальсифікованих та неправомірних президентських виборів, телеграм найкраще підходить для проведення протестних акцій з декількох причин. По-перше, він дає змогу створювати величезні зашифровані групи чатів, що полегшує організацію людей. По-друге, завдяки його «каналам» модератори можуть швидко поширювати інформацію серед великої кількості підписників таким способом, який не використовують інші служби обміну повідомленнями. А головне — він працюватиме, навіть якщо національні регулятори його заборонять [11].

У цьому контексті варто згадати й те, що телеграм став прихистком для прихильників тодішнього президента США Дональда Трампа, коли після штурму Капітолію інші онлайн-платформи позбавили їх доступу до своїх майданчиків. Досліджуючи роль телеграму в організації насильницьких протестів, що відбулися 6 січня 2021 року у Вашингтоні, політичний редактор онлайн-видання «WIRED» Джан Волпичелі наголошував на тому, що дизайн і функції, а також вимоги компанії щодо боротьби з цензурою, конфіденційності та анонімності роблять цей багатоплатформний застосунок ідеальним інструментом для груп, які хочуть організуватися подалі від сторонніх очей. На відміну від Facebook, Instagram чи X (раніше Twitter), у телеграмі майже неможливо спровокувати мережу заблокувати ваш контент чи профіль [12].

Такі характеристики телеграму позначилися й на його виборі як основного постачальника новин серед українських користувачів. Популярність цього месенджера в Україні почала зростати ще 2017 року, коли заблокували російські мережі «ВКонтакте» та «Однокласники». Активне зростання уваги до месенджера припало на 2018–2019 роки. Саме в той період у нашій державі відбувалася підготовка до проведення президентських виборів та самі вибори. Цей процес

посприяв виникненню в українському сегменті соцмереж анонімних каналів, які намагалися різними способами впливати на перебіг політичного життя в Україні [13]. Унаслідок повномасштабного вторгнення РФ до нашої країни та відповідного погіршення українського медіаландшафту, відбулося чергове зростання популярності використання телеграму як основної платформи поширення актуальної інформації.

Важливо наголосити, що й органи влади України, реагуючи на нові інформаційні виклики та загрози після 24 лютого 2022 року та розуміючи потребу в оперативній та актуальній комунікації з населенням, також визнали потребу використання популярного месенджера. Під час війни стало нормою створення телеграм-каналів із боку голів військових адміністрацій, мерів і представників інших органів влади різних рівнів. У цьому контексті також варто зазначити, що такою комунікацією послуговуються й члени уряду та Президент України. Вона відбувається в режимі реального часу. Зокрема, Володимир Зеленський щовечора підбиває підсумки дня, інформуючи багатомільйонну аудиторію українців про найважливіші події.

Проаналізувавши активність та популярність телеграму в українському медіа-середовищі, можемо зазначити, що значну допомогу в опануванні цієї теми надало дослідження фахівців Українського інституту медіа та комунікацій в партнерстві з DW Akademie, що його провели 2022 року. Зокрема, медіаексперти зосередили увагу на аналізі причин зростання популярності як анонімних, так і персоналізованих неінституціоналізованих новинних телеграм-каналів (не створених редакціями традиційних медіа та онлайн-медіа), їхньому контенті, медіазв'язках тощо. У фокус дослідження потрапили канали «Труха», «Украина сейчас», «Украина Online», «Инсайдер UA», «Реальная война», «Всевидящее ОКО», «Телеграмна служба новин», «TopNews», «Боже, яке кончене» та «Ukraine Now». У межах дослідження ці канали категоризували за тематикою (новинно-політичні та розважальні); за прозорістю джерел (офіційні та анонімні); за принципом роботи з контентом щодо дотримання журналістських стандартів. Унаслідок аналізу було з'ясовано, що в умовах повномасштабного вторгнення РФ до України сформувалася низка телеграм-каналів із мільйонними підписками. Частина цих каналів є анонімною. Найбільшу аудиторію має канал «Труха» (майже три мільйони), який до війни був регіональною харківською платформою. Його тематика фокусується здебільшого на актуальних подіях, пов'язаних з війною зокрема або політичним життям країни загалом. [14].

Розглянуте дослідження також дало змогу зрозуміти економічний аспект функціонування телеграму. Зокрема, ідеться про ринок його купівлі-продажу та ринок реклами. Проте вони залишаються доволі непрозорими та розмитими. Така сама ситуація склалася й щодо самих власників цих каналів. А це своєю чергою створює відповідні проблеми щодо захисту прав користувачів, протидії поширенню дезінформації, фейків, неправомірного контенту тощо. Загалом це стосується й інформаційної безпеки нашої держави в умовах повномасштабного вторгнення.

Підтверджують цю тезу й основні положення Стратегії інформаційної безпеки України, яку ухвалили 2021 року. У документі, зокрема, наголошують на тому, що

соціальні мережі більше не є інформаційними посередниками. Тепер вони стали повноцінними суб'єктами міжнародних інформаційних процесів. Їхнє зростання, інтегрованість з іншими соціальними сервісами повсякденного користування (месенджерами, платформами закупівель, музики, фільмів, ігор), а також специфіка організації всесвітньої мережі «Інтернет» ставлять під загрозу право громадянина на справжню приватність [15].

Науковий та медійний дискурс щодо проблем безпечності використання телеграму є досить різноманітним. Зокрема, аналіз медійного середовища з розглянутої теми дав змогу виокремити низку ризиків щодо захисту прав користувачів та загалом для інформаційної безпеки держави. По-перше, це брак будь-яких юридичних важелів впливу на поширення дезінформаційного та протиправного контенту. По-друге, це російське походження засновника месенджера Павла Дурова, що є ймовірною основою для створення потенційного ризику співпраці цієї платформи з російськими спецслужбами, а також витоку конфіденційної інформації українських користувачів у розпорядження країни-агресора. По-третє, суттєвим ризиком також є непрозорість самого коду телеграм-каналу, що становить небезпеку для використання персональних даних користувачів мережі, тобто їхнє викрадення, несанкціоноване втручання тощо.

Досліджуючи особливості роботи популярного месенджера, медіаексперт вже згадуваного онлайн-видання «WIRED» Даррен Лукайдез наголосив, що телеграм не є сервісом захищеної комунікації: «На відміну від сервісів Signal чи WhatsApp, за замовчуванням телеграм не кодує сповіщення та зберігає їх на своїх серверах. Повне шифрування можливе, лише якщо ввімкнути функцію «таємних чатів» — і вона працює лише для особистого спілкування, а не для груп і каналів. Хоча телеграм набув популярності не в останню чергу саме через сервіс груп: якщо WhatsApp дає можливість створювати групи чисельністю до 256 людей, у месенджері П. Дурова обмеження — 200 тис.» [16].

Усі дані своїх користувачів телеграм збирає та зберігає. Ми зробили такий висновок, коли аналізували розміщену інформацію-довідку «Telegram» про себе. Приватні чати в цьому месенджері зашифровані методом «сервер — клієнт». А це означає, що так само як користувач бачить конфіденційні повідомлення у своєму чаті, так їх бачать і ті, хто має доступ до сервера, де вони зберігаються. І лише тоді, коли користувач обирає функцію «секретного чату», його повідомлення бачить лише його отримувач завдяки шифруванню методом «клієнт — клієнт». Тут важливо зазначити, що на деяких платформах, як-от WhatsApp та Signal подібний метод шифрування застосовують автоматично до всіх повідомлень. Хоча, як стверджує «Telegram» у згаданій інформаційній довідці про себе, усі дані користувачів та ключ доступу до них зберігається на серверах під юрисдикцією різних держав, тому доступу до локального сервера недостатньо для отримання цих даних [17].

На такі специфічні особливості функціонування телеграму зверну увагу засновник месенджера Signal та генеральний директор WhatsApp Моксі Марлінспайк. У дослідженні, присвяченому аналізу роботи телеграму, він наголошує на тому,

що ця платформа є найгіршим вибором з погляду конфіденційності. Досліджуючи функції телеграму, М. Марлінспайк чітко продемонстрував, як «насправді працює» цей месенджер. Платформа зберігає контакти користувачів, групи, медіа та кожне повідомлення, яке вони коли-небудь надсилали або отримували, у відкритій формі на своїх серверах. Програма на будь-якому телефоні — це лише «перегляд» їхніх серверів, де насправді зберігаються дані. Майже все, що користувачі бачать у застосунку, телеграм також бачить. Сенс зашифрованих месенджерів у тому, що користувачі не мають довіряти нікому, крім людини, з якою вони спілкуються. На думку М. Марлінспайка, «справжня технологія конфіденційності полягає не в тому, щоб довіряти комусь свої дані. Повідомлення, яке ви надсилаєте, має бути видимим лише для вас та його одержувача. Деталі групи мають бути видимі лише для інших учасників. Пошук ваших контактів не повинен розкривати їх ні для кого» [18].

У цьому контексті важливо наголосити, що незалежно від того, де розташовані сервери, телеграм зберігає за собою право ділитися приватними даними користувачів із групою компаній «Telegram», які функціонують в ОАЕ та на Британських Віргінських островах [17]. Варто також зазначити, що регулювання саме цих країн дозволяє/забороняє телеграму користуватися даними в той чи інший спосіб. Також майже немає інформації щодо конкретних офісів платформи та їхню відповідну юрисдикцію.

Щодо ймовірного викрадення даних користувачів третіми особами, то у своїй інформаційній довідці команда «Telegram» запевняє в неможливості такого випадку. Її учасники такі впевнені в безпеці власного коду, що навіть проводять змагання зі зламування мережі та пропонують винагороду в 300 тис. доларів тим, кому таки вдасться вкрасти приватні дані [17]. Проте незважаючи на вжиті заходи безпеки месенджера, отримати дані про учасників групових чатів та телеграм-каналів все ж таки можна. Зокрема, зламування профілів користувачів застосунку, яких звинуватили в неонацизмі, вдалося здійснити німецьким спецслужбам, а саме — працівникам Федеральної кримінальної поліції Німеччини. Захист месенджера зламали за допомогою троянської програми під назвою «Bundestrojaner», яку влада країни схвалила ще 2016 року. Спецслужби змогли лише за кілька хвилин отримати доступ до акаунтів і групового чату групи ультраціоналістів, які планували підпалити гуртожиток для емігрантів. Згодом неонацистів затримали, а потім — засудили. При цьому важливо підкреслити, що програми Федеральної кримінальної поліції Німеччини можуть отримувати повідомлення тільки з незашифрованих чатів. Проти наскрізного шифрування спецслужби поки що безсилі, але цю функцію в месенджері потрібно активувати окремо [19].

Отже, на підставі дослідження проблеми безпеки телеграму та вивчення різних думок фахівців на цю тему можемо зазначити, що розрекламована безпечність мережі нині не відповідає дійсності. Зокрема, телеграм використовує свої авторські та порівняно нові протоколи шифрування даних, які згодом можуть стати вразливими й сприятимуть витоку конфіденційних даних користувачів месенджеру.

Певні проблеми та ризики функціонування телеграму цілком стосуються й українських реалій. Насамперед ідеться про питання анонімності, яке створює сприятливий ґрунт для фейків та маніпуляцій. Як зазначає медіаекспертка А. Романюк, месенджер не просто надає майданчик для потенційного поширення дезінформації — сама «архітектура» застосунку стимулює створення та поширення дезінформаційних повідомлень. Анонімність і можливість публікувати файли різних форматів та розмірів дає змогу безпечно створювати «вкиди», не розкриваючи свою особистість. Так в український інформаційний простір потрапляють російські пропагандистські «вкиди», ховаючи сліди джерела свого походження. Анонімність дозволяє росіянам легко створювати телеграм-канали, маскуючи їх під українські [20].

Про маніпулятивний та дезінформаційний характер телеграм-каналів проросійського походження зазначає й науковиця Н. Стеблина в дослідженні «Виявлення проросійської пропаганди у найпопулярніших телеграм-каналах Одещини (аналіз фреймів)». Вчена розробила алгоритм виявлення проросійських месенджерів у телеграмі, здійснивши моніторинг трьох найпопулярніших каналів регіону впродовж 2021 року — «Х... Одесса», «Одесса Info» та «Одесса как она есть». У подальших дослідженнях щодо виявлення пропаганди авторка запропонувала найбільшу увагу надавати дописам, у яких трапляється лише фрейм «незручність». Такі тексти знайшли в усіх трьох телеграм-каналах. У процесі аналізу також ідентифікували два проросійські наративи: про «окремішність» Одеси щодо України, а також «переслідування» в Україні російськомовних громадян [21].

Алгоритм для виявлення проросійської пропаганди, який запропонувала Н. Стеблина, видається нам надзвичайно важливим. Його можна буде використовувати не тільки для телеграм-каналів інших регіонів, а й для загальноукраїнських.

Конструктивніше та глибше підійшов до аналізу означеної теми вчений С. Гуржій. Його наукова розвідка «Сучасні загрозливі тенденції використання телеграм-каналів на шкоду державним інтересам» присвячена таким актуальним питанням, як визначення державних інтересів в інформаційній сфері в умовах поширення соціальних мереж, аналізу можливостей телеграму щодо маніпулювання громадською думкою і поширення дезінформації та загроз функціонування анонімних телеграм-каналів в Україні. У роботі автор також висвітлив здобутки держави щодо блокування забороненого контенту та узагальнив способи вдосконалення рівня медіаграмотності та цифрової обізнаності населення. Водночас він обґрунтував і потребу здійснити законодавче врегулювання діяльності мережі телеграм-каналів в Україні [22, с. 162].

Дослідник зазначає, що останнім часом телеграм-канали дедалі частіше використовують задля реалізації прагнень політичного керівництва РФ дестабілізувати суспільно-політичну ситуацію в Україні через системне поширення за допомогою своїх сателітів деструктивних інформаційних матеріалів та забороненого контенту із закликами до вчинення терористичних актів, насильницької зміни чи повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, порушення територіальної цілісності; а також закликами, які розпалюють національну, расову чи релігійну ворожнечу. Не можна ігнорувати ризики їхнього поширення [22, с. 163].

Цікавим є досвід функціонування соцмереж у сфері регулювання інформаційних матеріалів у Німеччині. Зокрема, 2017 року в цій країні ухвалили закон про захист інтернет-мережі, який ще називають «законом про Facebook» як реакцію спільноти на наслідки та масштаби поширення дезінформації. Нормативно-правовий документ під загрозою штрафів, розмір яких може сягати до 57 млн доларів США, зобов'язує соціальні мережі з кількістю користувачів понад 2 млн осіб не поширювати інформацію з фейками та маніпуляціями, закликами до насилля та ксенофобії протягом 24 годин після надходження скарги. Проте телеграм-канали нормами цього закону не регулюються. І цей факт викликає занепокоєння як політичного керівництва країни, так і звичайних користувачів [23].

У цьому контексті варто згадати роботу українських спецслужб щодо блокування забороненого контенту та притягнення до відповідальності осіб, які поширюються заборонену маніпулятивну інформацію. Зокрема, кіберфахівці Служби безпеки України 2021 року викрили масштабну агентурну мережу, яка займалася розвідувально-підривною діяльністю на замовлення спецслужби РФ. До діяльності були залучені мешканці Харкова та Одеси, які пропагували так звану «руську весну». Вони створили та адміністрували низку політичних всеукраїнських і регіональних телеграм-каналів, серед яких були: «Легитимный», «Резидент», «Картель», «Сплетница», «Чорний квартал», «Политический расклад», «Нетипичное Запорожье», «Тремпель Харьков», «Одесский фраер», «Днепр Live», «Николаев Live», «Херсон Live». СБУ встановила, що агентурну мережу створив так званий 85 Головний центр спеціальної служби Головного управління Генерального Штабу Збройних Сил РФ (відомого як ГРУ РФ), що спеціалізується на кібератаках та інформаційно-психологічних операціях [24].

Того ж року РНБО України офіційно оприлюднила й список українських телеграм-каналів, які поширювали російську пропаганду, маніпуляції та фейки. Серед них — «Klymenko Time», «VESTI», «Шептун», «First», «Novostnoy» та ін. Окрім того, РНБО також сформувала список персональних проросійських блогів у телеграмі.

Варто наголосити й на тому, що у жовтні 2021 року держави Східного партнерства (Україна, Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Молдова) і Вишеградської групи (Польща, Чехія, Угорщина, Словаччина) оновили «Індекс стійкості до дезінформації в Центральній і Східній Європі». Україна показала найвищу стійкість до дезінформації Росії і Китаю серед 10 країн, що брали участь у дослідженні. І так сталося насамперед завдяки державотвірній праці щодо запобігання та протидії російським пропагандистським каналам [25].

Після повномасштабного вторгнення РФ до України мережа каналів, яку створило та адмініструє Головне управління розвідки Росії, активізувалась, збільшила кількість користувачів і продовжує поширюватися меседжі кремлівської пропаганди, адресовані нашим співвітчизникам. До таких змін інформаційної кампанії РФ на території нашої держави варто також додати створення великої кількості телеграм-каналів та розміщення українськомовного контенту. Їхнє основне завдання під час війни — дестабілізація внутрішньополітичної ситуації в Україні та

поширення прокремлівських нарративів. Класифікувати такі канали можна на загальнонаціональні та регіональні. Перші поширюють інформацію про події в країні, діяльність центральних органів влади, центр ухвалення рішень тощо. Основна функція регіональних каналів зводиться до поширення місцевих новин.

На початку війни загальнонаціональні телеграм-канали («Легитимный», «Чорний квартал», «Политический расклад», «Резидент» «Картель», «Сплетница» та ін.) суттєво збільшили кількість інформації, і йдеться передусім про новини з фронтів. Попередня спеціалізація цих месенджерів на інсайдерській інформації, сумнівних політичних прогнозах відійшла на другий план. Це, безумовно, позначилося на кількісному зростанні їхньої аудиторії. Проте, як зазначають медіадослідниці І. Рябоштан та К. Ілюк у статті «“Телеграмна імперія” розвідки Росії під час великої війни», є підстави вважати, що певна частина їхніх підписників — це боти. Перевірити ботоподібність підписників телеграм-каналів неможливо, адже вони не розкривають перелік профілів, підписаних на канали.

Проаналізувавши динаміку приросту підписників на окремих платформах та взявши до уваги контент дописів (пов'язаний із поширеними маніпуляціями — «припинення постачання Україні західними партнерами зброї», «наміри України розпочати військові дії в Придністров'ї», «розділ України на окремі частини західними країнами» тощо), журналістки дійшли висновку, що жодних ексклюзивів чи вірусних дописів, які б могли спровокувати збільшення кількості підписників, не було. Тож вони припускають, що такі телеграм-канали, як «Картель», «Резидент», «Сплетница» збільшують свою аудиторію, залучаючи ботів, а не реальних користувачів [26].

Схожа ситуація спостерігається й у регіональних телеграм-каналах («Херсон Live», «Кривой Рог онлайн», «Одесский фразер», «Николаев Live» та ін.). Припинивши діяльність на початку війни, вони поступово почали оновлюватися разом із зростанням підписників. Варто наголосити також і на зміні порядку денного цих месенджерів. Вони намагалися приховати своє проросійське походження, «вдаючись до нейтральності й не поширюючи відвертих проросійських нарративів» і таким способом демонструючи своє «українське походження». Винятком став канал «Херсон Live», який не приховував своїх прокремлівських зв'язків. Проте після нетривалої нейтральності телеграм-канали почали безпосередньо переходити на мову проросійської дезінформації та маніпуляції. У їхньому активі застосовували маніпулятивні формулювання, дискредитацію ЗСУ та влади, різного роду теорії змови тощо.

Провідними ж нарративами дезінформації проросійських каналів нині є такі блоки:

Перший блок — західні партнери втомилися від України; Захід змушує Україну піти на мирні переговори з РФ; допомогу зброєю надають неповною мірою, її гальмують, не виконують обіцянки тощо. Цей блок нарративів конкретно спрямований проти НАТО, Євросоюзу, США, а також проти основних партнерів України.

Щодо другого блоку дезінформації, яку поширюють прокремлівські канали, то він безпосередньо пов'язаний із темою санкцій, що їх запроваджують проти РФ

члени ЄС та інші західні країни. Серед таких наративів: недовіра до санкцій; їхнє послаблення; невідповідність санкцій Заходу; РФ навчилася обходити санкції тощо. Як бачимо, цей блок наративів намагається створити картинку непереможності держави-терориста.

Третій блок дезінформаційних «вкидів» пов'язаний із так званим поділом територій України між такими державами, як Литва, Польща, Румунія та Угорщина. Варто наголосити, що цей меседж російські спецслужби створили ще до повномасштабного вторгнення. Він досягнув піку навесні 2022 року. Мета цього меседжу полягає в дискредитації країн-партнерів України у світовому інформаційному просторі, намаганні викликати в західних та українських спільнотах сумніви щодо щирості їхньої підтримки України та ін.

Серед інших блоків «актуальних вкидів» проросійських телеграм-каналів — неефективна евакуація цивільного населення владою; невдячні українські біженці; мародерство тероборони; влада продає отриману зброю тощо. Мета такої дезінформації та маніпуляції одна — посіяти серед цивільного населення паніку та зневіру в ЗСУ, розчарування щодо політики влади, її рішень, які стосуються різних сфер життєдіяльності суспільства.

Така тактика і стратегія проросійських телеграм-каналів становить серйозну загрозу національній безпеці України. Маскуючись в українському медійному просторі, не підтримуючи відкрито державу-терориста, вони впливають на громадську свідомість наших співвітчизників, зокрема вдаються до фейків та маніпуляцій, дискредитуючи ЗСУ, лідерів держави та діяльність соціальних інститутів країни. Як уже підкреслювалося, телеграм не практикує блокування каналів. Не допомагають тут і рішення судових органів. Нагадаємо, що технічно це здійснити неможливо, оскільки, наприклад, українські провайдери не в змозі блокувати доступ до одного чи кількох месенджерів. Цю функцію здатний здійснити лише центральний офіс «Telegram».

Дискусії щодо блокування месенджера циркулювали в українському публічному просторі ще до повномасштабного вторгнення. Проте варто нагадати, що телеграм набув неабиякої популярності серед звичайних користувачів, а також — державних органів та військово-цивільних адміністрацій щодо комунікації з громадянами. Однак, як зазначив міністр культури та інформаційної політики О. Ткаченко в інтерв'ю агентству «Інтерфакс-Україна» від 28 квітня 2023 року, нині інтерес українців до телеграм-каналів знижується, хоча вони ще й досі залишаються досить популярними. Тому для влади важливо знайти відповідь на запитання щодо побудови відносин із «Telegram». Ідеться про запровадження його регулювання, оскільки спільнота, яку він створив, закрита від суспільства. Натомість усі медіа, що їх регулює Закон України «Про медіа», є відкритими, з відомими власниками та сплатою відповідних податків. Тож функціонування телеграму потребує реального експертного обговорення [27].

Наголосимо, що в нашій державі не запроваджено регулювання функціонування соціальних мереж, зокрема й телеграм-каналів. На сьогодні залишається не реалізованим одне з важливих положень Стратегії інформаційної безпеки України, яке

стосується перегляду та вдосконалення законодавства України щодо правового регулювання виявлення, фіксації, обмеження доступу та/або видалення з інформаційного простору незаконної інформації, розміщеної в українському сегменті мережі «Інтернет». Не розв'язаною залишається ця проблема і в новому Законі України «Про медіа», який набув чинності 31 березня 2023 року. Пояснюється це тим, що глобальні онлайн-платформи не перебувають під українською юрисдикцією. А отже, як стверджують медіаюристи Комісії з журналістської етики, регулювання інтернет-посередників у законодавстві буде доволі обмеженим і залежатиме від «доброї волі» платформ [28].

У цьому контексті важливим є впровадження в медійне законодавство України досвіду ЄС із питань регулювання інтернет-посередників. Маємо на увазі два документи — Акт про цифрові послуги (DSA) та Акт про цифрові ринки (DMA), які ухвалив Європейський парламент 2022 року. У їхній основі лежить така методологія — усе, що заборонено офлайн, треба заборонити онлайн. Також в актах ідеться про потребу запровадження правила щодо прозорості платформ, вимог користування, процедур та механізмів виявлення протиправного контенту, можливості оскарження рішень платформ. Також відповідно до цих документів створюють інститут Координаторів цифрових сервісів, основним завданням яких є нагляд за впровадженням та дотриманням цих документів на національному рівні. Актами також передбачені штрафні санкції за відповідні порушення — до 20 % загального обігу.

Українське Міністерство цифрової трансформації нині працює над новелами нового нормативно-правового документа щодо адаптації Акту про цифрові послуги (DSA) до українських реалій. Він, зокрема, передбачає наявність на території нашої держави представника платформи, до якого могли б апелювати різні державні інституції. Проте конкретних напрацювань щодо механізмів такої співпраці поки що немає. Також існує вірогідність того, що «Telegram» може й не виконувати положення цього поки що законопроекту. Тим більше, за Законом України «Про медіа», блокування мережі не передбачене, якщо «Telegram» не зареєструють на території України.

Тепер задля нівелювання ризиків, пов'язаних з функціонуванням телеграм-каналів, надзвичайно важливим є запровадження в нашому суспільстві ефективних механізмів у медіаграмотності та медіаосвіті користувачів. І хоча більшість країн проголосила медіаосвіту одним із пріоритетів стратегічного розвитку, однак вже нині можна спостерігати наслідки некритичного сприйняття інформації — вплив дезінформації, фейків та маніпуляцій на громадську думку та свідомість людей. Це може становити довгострокову загрозу політичній та економічній стабільності демократичних країн. Важливо підвищувати рівень медіаграмотності аудиторії соціальних мереж; говорити, використовуючи відповідні аргументи, про деструктивну діяльність російських телеграм-каналів, таким способом закликаючи користувачів не підписуватися на них, не сприяти процесові легітимізації таких месенджерів, позбавляючи їх впливовості та впевненості. У цьому контексті важливими та слухними вважаємо рекомендації Кіберполіції України про те, як

подбати про безпеку в телеграмі. Фахівці цієї структури покроково представили застосування механізмів безпеки під час використання месенджера, звертаючи увагу на конфіденційність облікового запису в розділі «Приватність і безпека» або «Конфіденційність» та змінюючи налаштування за вказаним алгоритмом, налаштовуючи захист облікового запису [29].

Висновки. Отже, досліджуючи телеграм-канали як онлайн-медіа, їхнє функціонування та трансформацію в сучасному інформаційному просторі України, автори дійшли таких висновків:

1. Після повномасштабного вторгнення РФ до України суттєво зросла аудиторія українського сегменту телеграм-каналів. Понад 66 % користувачів почали використовувати цей месенджер для одержання оперативної та актуальної інформації щодо важливих подій, пов'язаних із війною та іншими аспектами соціального життя країни. Зручність та доступність отримання новин у реальному часі зробили застосунок «Telegram» лідером серед користувачів порівняно з іншими онлайн-медіа.

2. Медіасфера телеграм-каналів характеризується багатоманітністю та неоднозначністю. У сучасних умовах виокремлюються та користуються довірою новинні месенджери, створені різними юридичними та фізичними особами. Варто в цьому аспекті також звернути увагу на важливу новацію в структурі «Telegram». Українські органи влади різного рівня почали запроваджувати власні канали для налагодження дієвої комунікації з цивільним населенням. Окремо варто наголосити й на тому, що в середовищі багатфункціонального месенджера «Telegram» існують проросійські платформи, які завуальовано поширюють наративи кремлівської пропаганди. У цьому контексті вважаємо за доцільне постійно підвищувати рівень медіаграмотності та медіаосвіти користувачів каналів.

Важливий аспект, пов'язаний із функціонуванням телеграм-каналів, стосується також питання непрозорості їхнього фінансування та власності. А це сприяє поширенню неправомірного контенту та унеможливує захист прав підписників. В умовах повномасштабної війни та її складника — гібридної інформаційної війни, такі ризики загрожують як інформаційній безпеці нашої країни, так і загалом її суверенітету та незалежності.

3. Кейс застосунку «Telegram» чітко продемонстрував потребу налагодження конструктивного діалогу з головною штаб-квартирою цього месенджера, а також розроблення його якісного регулювання. Зокрема, цього можна досягти через імплементацію в українську законодавчу базу відповідних норм та стандартів Європейського Союзу, зосереджених в Акті про цифрові послуги (DSA) та Акті про цифрові ринки (DMA).

Подальше функціонування телеграм-каналів, розумна та конструктивна державна політика щодо налагодження якісного діалогу з керівництвом цього месенджера дають змогу авторам наукової розвідки говорити про перспективу подальших досліджень у цій царині, пов'язаних з аналізом та вивченням нових трендів у роботі телеграм-каналів у медіасфері нашої країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Україна втратила дев'ять пунктів в «Індексі свободи преси» RSF // ДМ MediaSapiens. 03.05.2022. URL: <https://detector.media/infospace/article/198883/2022-05-03-ukraina-vtratyta-devyat-punktiv-v-indeksi-svobody-presy-rsf/> (дата звернення: 25.05.2023).
2. Лазебник М. Об'єм рекламно-комунікаційного ринку України 2022 // Всеукраїнська рекламна коаліція: веб-сайт. 02.12.2022. URL: <https://vtrk.org.ua/news-events/2022/ad-volume-2022.html> (дата звернення: 25.05.2023).
3. Скорочення працівників, втрата доступу до приміщень, брак коштів – ключові виклики перед українськими медіа в умовах війни // NSJU: веб-сайт. 10.06.2022. URL: <https://nsju.org/novini/skorochnnyu-praczivnykiv-vtrata-dostupu-do-prymishhen-brak-koshtiv-klyuchovi-vyklyky-pered-ukrayinskymy-media-v-umovah-vijny/> (дата звернення: 25.05.2023).
4. 15% українських телерадіоорганізацій припинили мовлення через війну, однак окремі медіа вже відновлюють роботу // Національна рада з питань телебачення і радіомовлення: веб-сайт. 17.06.2022. URL: <https://www.nrada.gov.ua/15-ukrayinskyh-teleradioorganizatsij-pryruynyly-movlennya-cherez-vijnu-odnak-okremi-media-vzhe-vidnovlyuyut-robotu/> (дата звернення: 25.05.2023).
5. Медіаспоживання українців в умовах повномасштабної війни. Опитування ОПОРИ // ОПОРА: веб-сайт. 01.06.2022. URL: https://opora.ua/report/polit_ad/24068-mediaspozhyvannia-ukrayintsiv-v-umovakh-povnomasshtabnoyi-viini-opituvannia-opori (дата звернення: 25.05.2023).
6. Українські медіа, ставлення та довіра у 2022 р. // Опитування USAID-Internews щодо споживання медіа. URL: <https://internews.in.ua/wp-content/uploads/2022/11/Ukrainiski-media-stavlennia-ta-dovira-2022.pdf> (дата звернення: 25.05.2023).
7. 700 мільйонів користувачів та Telegram Premium // Telegram: веб-сайт. 19.06.2022. URL: <https://telegram.org/blog/700-million-and-premium/uk> (дата звернення: 25.05.2023).
8. Statista. (2023). *Why do you use Telegram?* <https://www.statista.com/statistics/1252822/reasons-to-use-telegram/> (дата звернення: 25.05.2023).
9. Statista. (2023). *Number of monthly active Telegram users worldwide from March 2014 to November 2022 (in millions)*. <https://www.statista.com/statistics/234038/telegram-messenger-mau-users/> (дата звернення: 25.05.2023).
10. March, L. (2023). Most Popular Messaging Apps Worldwide 2023. *Similarweb.blog*. <https://www.similarweb.com/blog/research/market-research/worldwide-messaging-apps/> (дата звернення: 25.05.2023).
11. Walker, S. (2020). Nobody can block it': how the Telegram app fuels global protest. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/media/2020/nov/07/nobody-can-block-it-how-telegram-app-fuels-global-protest> (дата звернення: 25.05.2023).
12. Volpicelli, G. (2021). Trump's mob is on Telegram and they're already getting organised. *WIRED*. <https://www.wired.co.uk/article/trump-telegram> (дата звернення: 25.05.2023).
13. Лукашова С., Рещук К. Темний Лицар, Джокер, Соросята. Як анонімні Телеграм-канали запустили війну компроматів // Українська правда. 28.11.2019. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2019/11/28/7233231/> (дата звернення: 25.05.2023).
14. Як функціонують та завойовують аудиторію неінституціоналізовані новинні телеграм-канали українського сегменту: аналітичний звіт. Київ, ГО «Український інститут медіа

- та комунікації», 2023. 68 с. URL: <https://www.jta.com.ua/wp-content/uploads/2023/02/Telegram-Channels-2023.pdf> (дата звернення: 23.05.2023).
15. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента від 28 грудня 2021 року № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text> (дата звернення: 23.05.2023).
 16. Loucaides, D. (2021). How Telegram Became the Anti-Facebook. *WIRED*. <https://www.wired.com/story/how-telegram-became-anti-facebook/> (дата звернення: 25.05.2023).
 17. Telegram FAQ // Telegram: веб-сайт. URL: <https://telegram.org/faq> (дата звернення: 23.05.2023).
 18. Marlinspike, M. (2021). Signal founder, WhatsApp CEO believe Telegram worst choice in terms of privacy. *THE NEWS*. <https://www.thenews.com.pk/latest/919501-signal-founder-whatsapp-ceo-believe-telegram-worst-choice-in-terms-of-privacy> (дата звернення: 21.05.2023).
 19. Німецьким спецслужбам вдалося зламати месенджер Telegram // NV. 21.12.2017. URL: <https://techno.nv.ua/ukr/it-industry/nimetskim-spetssluzhbam-vdalosja-zlamati-mesendzher-telegram-2410259.html> (дата звернення: 23.05.2023).
 20. Романюк А. Ілюзія безпеки: Telegram // Українська правда. 29.07.2022. URL: <https://www.prawda.com.ua/columns/2022/07/29/7360729/> (дата звернення: 23.05.2023).
 21. Стеблина Н. «Виявлення проросійської пропаганди у найпопулярніших телеграм-каналах Одещини (аналіз фреймів)» // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика.2022. Вип. 1. № 3. С. 80–88.
 22. Гуржій С. Сучасні загрозливі тенденції використання Telegram-каналів на шкоду державним інтересам // Інформація і право. 2021. № 4 (39). С. 162–169.
 23. У Німеччині почав виконуватися «закон про Facebook» // ДМ MediaSapiens. 05.01.2018. URL: <https://ms.detector.media/zakonodavstvo/post/20332/2018-01-05-u-nimechchyni-pochav-vykonuvatysya-zakon-pro-facebook/> (дата звернення: 23.05.2023).
 24. СБУ викрила агентурну мережу спецслужб РФ, яка дестабілізувала ситуацію в Україні через Telegram-канали // Служба безпеки України: веб-сайт. 01.02.2021. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-vykryla-ahenturnu-merezhu-spetssluzhb-rf-yaka-destabilizovala-sytuatsiiu-v-ukraini-cherez-telegramkanaly> (дата звернення: 23.05.2023).
 25. Україна показала найвищу стійкість до дезінформації Росії і Китаю серед 10 країн // ДМ MediaSapiens. 19.10.2021. URL: <https://ms.detector.media/mediadoslidzhennya/post/28324/2021-10-19-ukraina-pokazala-nayvyshchu-stiykist-do-dezinformatsii-rosii-i-kytayu-sered-10-krain-doslidzhennya/> (дата звернення: 23.05.2023).
 26. Рябоштан І., Люк К. «Телеграмна імперія» розвідки Росії під час великої війни // ДМ MediaSapiens. 15.06.2022. URL: <https://ms.detector.media/propaganda-ta-vplivi/post/29665/2022-06-15-telegramna-imperiya-rozvidky-rosii-pid-chas-velykoi-viyny/> (дата звернення: 23.05.2023).
 27. Ткаченко про телеграм: Я не говорив би про заборону, я говорив би про певне регулювання // Інтерфакс-Україна. 28.04.2023. URL: <https://interfax.com.ua/news/telecom/906774.html> (дата звернення: 23.05.2023).
 28. Новий Закон про медіа: питання і відповіді в рамках роботи Гарячої лінії КЖЕ // ДМ MediaSapiens. 10.01.2023. URL: <https://detector.media/infospace/article/206858/2023-01->

10-novuuz-zakon-pro-media-pytannya-i-vidpovidi-v-ramkakh-roboty-garyachoi-linii-kzhe/ (дата звернення: 23.05.2023).

29. Кіберполіція дала рекомендації, як подбати про безпеку у Telegram // ДМ MediaSapiens. 21.03.2022. URL: <https://ms.detector.media/internet/post/29213/2022-03-21-kiberpolitsiya-dala-rekomendatsii-yak-podbaty-pro-bezpeku-u-telegram/> (дата звернення: 23.05.2023).

REFERENCES

1. DM MediaSapiens. (2022, May 22). *Ukrayina vtratyla dev'yat' punktiv v "Indeksi svobody presy" RSF [Ukraine lost nine points in RSF's "Press Freedom Index"]*. <https://detector.media/infospace/article/198883/2022-05-03-ukraina-vtratyla-devyat-punktiv-v-indeksi-svobody-presy-rsf/> (in Ukrainian) (accessed 25.05.2023).
2. Lazebnyk, M. (2022). *Ob'yem reklamno-komunikatsiynoho rynku Ukrayiny 2022 [The volume of the advertising and communication market of Ukraine in 2022]*. *Vseukrayins'ka reklamna koalitsiya*. <https://vrk.org.ua/news-events/2022/ad-volume-2022.html> (in Ukrainian) (accessed 25.05.2023).
3. NSJU. (2022, June 10). *Skorochennya pratsivnykiv, vtrata dostupu do prymishchen', brak koshtiv – klyuchovi vyklyky pered ukrayins'kymy media v umovakh viyny [Reduction of employees, loss of access to premises, lack of funds - key challenges for Ukrainian media in the conditions of war]*. <https://nsju.org/novini/skorochennya-pracivnykiv-vtrata-dostupu-do-prymishhen-brak-koshtiv-klyuchovi-vyklyky-pered-ukrayinskymy-media-v-umovah-viyny/> (in Ukrainian) (accessed 25.05.2023).
4. Natsional'na rada z pytan' telebachennya i radiomovlennya. (2022, June 17). *15% ukrayins'kykh teleradioorhanizatsiy prypynyly movlennya cherez viynu, odnak okremi media vzhe vidnovlyuyut' robotu [15% of Ukrainian television and radio organizations stopped broadcasting because of the war, but some media are already resuming work]*. <https://www.nrada.gov.ua/15-ukrayinskykh-teleradioorganizatsij-prypynyly-movlennya-cherez-vijnu-odnak-okremi-media-vzhe-vidnovlyuyut-robotu/> (in Ukrainian) (accessed 25.05.2023).
5. OPORTA. (2022, June 1). *Mediaspozhyvannya ukrayintsiv v umovakh povnomasshtabnoyi viyny. Opytuvannya OPORTA [Media consumption of Ukrainians in conditions of full-scale war. OPORTA survey]*. https://oporaua.org/report/polit_ad/24068-mediaspozhyvannia-ukrayintsiv-v-umovakh-povnomasshtabnoyi-viini-opituvannia-opori (in Ukrainian) (accessed 25.05.2023).
6. Internews. *Ukrayins'ki media, stavlennya ta dovira u 2022 r. [Ukrainian media, attitudes and trust in 2022]*. *Opytuvannya USAID-Internews shchodo spozhyvannya media*. <https://internews.in.ua/wp-content/uploads/2022/11/Ukrainski-media-stavlennia-ta-dovira-2022.pdf> (in Ukrainian) (accessed 25.05.2023).
7. Telegram. (2022, June 19). *700 mil'yoniv korystuvachiv ta Telegram Premium. [700 million users and Telegram Premium]*. <https://telegram.org/blog/700-million-and-premium/uk> (in Ukrainian) (accessed 25.05.2023).
8. Statista. (2023). *Why do you use Telegram?* <https://www.statista.com/statistics/1252822/reasons-to-use-telegram/> (accessed 25.05.2023).
9. Statista. (2023). *Number of monthly active Telegram users worldwide from March 2014 to November 2022 (in millions)*. <https://www.statista.com/statistics/234038/telegram-messenger-mau-users/> (accessed 25.05.2023).

10. March, L. (2023). Most Popular Messaging Apps Worldwide 2023. *Similarweb.blog*. <https://www.similarweb.com/blog/research/market-research/worldwide-messaging-apps/> (accessed 25.05.2023).
11. Walker, S. (2020). Nobody can block it': how the Telegram app fuels global protest. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/media/2020/nov/07/nobody-can-block-it-how-telegram-app-fuels-global-protest> (accessed 25.05.2023).
12. Volpicelli, G. (2021). Trump's mob is on Telegram and they're already getting organised. *WIRED*. <https://www.wired.co.uk/article/trump-telegram> (accessed 25.05.2023).
13. Lukashova, S., Reshchuk, K. (2019). Temnyy Lytsar, Dzhoker, Sorosyata. Yak anonimni Telehram-kanaly zapustyly viynu kompromativ [Dark Knight, Joker, Piglets. How anonymous Telegram channels launched a war of spoofs]. *Ukrayins'ka pravda*. <https://www.prawda.com.ua/articles/2019/11/28/7233231/> (in Ukrainian) (accessed 25.05.2023).
14. NGO «Ukrayins'kyi instytut media ta komunikatsiyi». (2023). *Yak funktsionuyut' ta zavoyovuyut' audytoriyu neinstytutsionalizovani novynni telehram-kanaly ukrayins'koho sehmentu: analitychnyy zvit [How non-institutionalized news telegram channels of the Ukrainian segment function and win an audience: an analytical report.]*. <https://www.jta.com.ua/wp-content/uploads/2023/02/Telegram-Channels-2023.pdf> (in Ukrainian) (accessed 25.05.2023).
15. Verkhovna Rada of Ukraine. (2021, December 28). *Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrayiny vid 15 zhovtnya 2021 roku «Pro Stratehiyu informatsiyoi bezpeky»: Ukaz Prezidenta vid 28 hrudnya 2021 roku № 685/2021 [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated October 15, 2021 "On Information Security Strategy": Presidential Decree No. 685/2021 dated December 28, 2021]*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text> (in Ukrainian) (accessed 25.05.2023).
16. Loucaides, D. (2021). How Telegram Became the Anti-Facebook. *WIRED*. <https://www.wired.com/story/how-telegram-became-anti-facebook/> (accessed 25.05.2023).
17. Telegram. *Telegram FAQ*. <https://telegram.org/faq> (in Ukrainian) (2023, May, 23).
18. Marlinspike, M. (2021). Signal founder, WhatsApp CEO believe Telegram worst choice in terms of privacy. *THE NEWS*. <https://www.thenews.com.pk/latest/919501-signal-founder-whatsapp-ceo-believe-telegram-worst-choice-in-terms-of-privacy> (accessed 25.05.2023).
19. NV. (2017, December 21). *Nimets'kym spetssluzhbam vdalosya zlamaty mesendzher Telegram [German special services managed to hack the Telegram messenger]*. <https://techno.nv.ua/ukr/it-industry/nimetskim-spetssluzhbam-vdalosja-zlamati-mesendzher-telegram-2410259.html> (in Ukrainian) (2023, May, 23).
20. Romanyuk, A. (2022, July 29). Ilyuziya bezpeky: Telegram [Illusion of security: Telegram]. *Ukrayins'ka pravda*. <https://www.prawda.com.ua/columns/2022/07/29/7360729/> (in Ukrainian) (2023, May, 23).
21. Steblyna, N. (2022). Vyyavlennya prorosiys'koyi propahandy u naypopulyarnishykh telehram-kanalakh Odeshchyny (analiz freymiv) [Identification of pro-Russian propaganda in the most popular telegram channels of Odesa (frame analysis)]. *Visnyk Natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhnikha»: zhurnalistyka*. 1(3), 80–88 (in Ukrainian).
22. Hurzhiy, S. (2021). Suchasni zahrozlyvi tendentsiyi vykorystannya Telegram-kanaliv na shkodou derzhavnym interesam [Modern threatening trends in the use of Telegram channels to the detriment of state interests]. *Informatsiya i pravo*. 4(39), 162–169 (in Ukrainian).

23. DM MediaSapiens. (2018, January 5). *U Nimechchyni pochav vykonuvatysya «zakon pro Facebook» [In Germany, the “Facebook law” began to be implemented]*. <https://ms.detector.media/zakonodavstvo/post/20332/2018-01-05-u-nimechchyni-pochav-vykonuvatysya-zakon-pro-facebook/> (in Ukrainian) (accessed 25.05.2023).
24. Suzhba bezpeky Ukrayiny. (2021, February 1). *SBU vykryla ahenturnu merezhu spetssluzhb RF, yaka destabilizovala sytuatsiyu v Ukrayini cherez Telegram-kanaly [The SBU exposed an agent network of the special services of the Russian Federation, which destabilized the situation in Ukraine through Telegram channels]*. <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-vykryla-ahenturnu-merezhu-spetssluzhb-rf-yaka-destabilizovala-sytuatsiiu-v-ukraini-cherez-telegramkanaly> (in Ukrainian) (accessed 25.05.2023).
25. DM MediaSapiens. (2021, October 19). *Ukrayina pokazala nayvyshchu stiykist' do dezinformatsiyi Rosiyi i Kytayu sered 10 krayin [Ukraine showed the highest resistance to disinformation from Russia and China among 10 countries]*. <https://ms.detector.media/mediadoslidzhennya/post/28324/2021-10-19-ukraina-pokazala-nayvyshchu-stiykist-do-dezinformatsii-rosii-i-kytayu-sered-10-krain-doslidzhennya/> (in Ukrainian) (accessed 25.05.2023).
26. Ryaboshtan, I., Ilyuk, K. (2022). “Telehramna imperiya” rozvidky Rosiyi pid chas velykoyi viyny [“Telegram empire” of Russian intelligence during the Great War]. *DM MediaSapiens*. <https://ms.detector.media/propaganda-ta-vplivi/post/29665/2022-06-15-telegramna-imperiya-rozvidky-rosii-pid-chas-velykoi-viyny/> (in Ukrainian) (accessed 25.05.2023).
27. Tkachenko pro telehram: YA ne hovoryv by pro zaboronu, ya hovoryv by pro pevne rehulyvannya [Tkachenko on Telegram: I would not talk about a ban, I would talk about some regulation]. *Interfaks-Ukrayina*. <https://interfax.com.ua/news/telecom/906774.html> (in Ukrainian) (accessed 25.05.2023).
28. DM MediaSapiens. (2023, January 10). *Novyy Zakon pro media: pytannya i vidpovidi v ramkakh roboty Haryachoyi liniyi Komisiyi z zhurnalist-s'koyi etyky [The new Media Law: questions and answers within the framework of the Hotline of the Commission on Journalistic Ethics]*. <https://detector.media/infospace/article/206858/2023-01-10-novyy-zakon-pro-media-pytannya-i-vidpovidi-v-ramkakh-roboty-garyachoi-linii-kzhe/> (in Ukrainian) (accessed 25.05.2023).
29. DM MediaSapiens. (2022, May 21). *Kiberpolitsiya dala rekomendatsiyi, yak podbaty pro bezpeku u Telegram [The cyber police gave recommendations on how to take care of security in Telegram]*. <https://ms.detector.media/internet/post/29213/2022-03-21-kiberpolitsiya-dala-rekomendatsii-yak-podbaty-pro-bezpeku-u-telegram/> (in Ukrainian) (accessed 25.05.2023).

doi: 10.32403/0554-4866-2023-2-86-240-258

TELEGRAM CHANNELS AS MODERN ONLINE MEDIA: FUNCTIONING IN UKRAINIAN INFORMATION SPACE

T. O. Prystupenko, I. M. Yevdokymenko

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Educational and Scientific Institute of Journalism,
36/1, Yu. Illenka St., Kyiv, 04119, Ukraine*

*prystupenko@knu.ua,
irina.evdokymenko@knu.ua*

One of the most popular Internet trends of recent years and an important space for prompt information about the most important news in the world has become the multifunctional and multi-platform messenger Telegram, whose consumers seek to use social networks not only for entertainment and communication, but also for the purpose of receiving important information for themselves.

The purpose of the study is to determine the peculiarities of the functioning of Telegram news channels, their work with the audience, the specifics of content creation, the possibilities of cooperation among themselves and the presence of propagandistic pro-Russian narratives.

The scientific survey highlights the peculiarities of the functioning of news Telegram channels of the domestic media segment during the period of the Russian Federation's full-scale invasion of Ukraine. Their role and popularity among the audience for receiving important news in real time is clarified. More than 66% of users started using this messenger to receive operational and up-to-date information on important events related to the war and other aspects of the country's social life. The topic of the content of the studied Telegram channels and its format are analysed. Detailed capabilities of the application to manipulate public opinion and spread disinformation. The trends in the use of anonymous pro-Russian messengers are outlined. The need for legislative regulation of the activities of the Telegram channel network in Ukraine is substantiated. The strategies of promotion and influence of Telegram channels on the audience in the conditions of the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine are noted. The critical scientific mass of scientists who research the outlined problematic of the issue is considered.

Keywords: *media space, digital media, social networks, Telegram channels, media security, disinformation, media consumption, audience.*

Стаття надійшла до редакції 12.06.2023.

Received 12.06.2023.